

VỀ VẤN ĐỀ ĐƯA TÔN GIÁO VÀO GIẢNG DẠY TRONG CÁC TRƯỜNG HỌC Ở NƯỚC NGA

TS. Nguyễn Văn Dũng
Viện Nghiên cứu Tôn giáo

Hơn 15 năm trôi qua kể từ khi Liên Xô tan rã (1991), trong đời sống tinh thần của nước Nga, những người có tín ngưỡng tôn giáo và những người không có tín ngưỡng tôn giáo vẫn khó tìm được tiếng nói chung. Đứng trước ảnh hưởng của tôn giáo, mà chủ yếu là Giáo hội Chính Thống giáo, đang ngày càng lấn sâu vào mọi mặt của đời sống xã hội Nga, đặc biệt là trong hệ thống giáo dục, ngày 23/7/2007, mười nhà bác học của Viện Hàn lâm Khoa học Nga, trong đó có hai viện sĩ đã từng đoạt giải Nobel, đã gửi một bức thư ngỏ cho Tổng thống Nga Vladimir Putin, trong đó bày tỏ sự lo ngại trước sự giáo quyền hoá (clericalisation) nước này. Bức thư đã gây chấn động dư luận xã hội Nga và được nhiều giới tham gia thảo luận. Trước đó, ông Viatreslav Glazutrev, người đứng đầu một trong các uỷ ban thuộc Viện Xã hội của Liên bang Nga, cũng đã đề nghị dư luận xã hội quan tâm tới “sự giáo quyền hoá đang lan toả” này. Hai hành động trên diễn ra hoàn toàn độc lập với nhau nhưng cùng chung một mục đích là lo ngại trước ảnh hưởng đang ngày càng gia tăng của Giáo hội Chính Thống giáo Nga trong mọi lĩnh vực đời sống xã hội của nước Nga.

Các đại diện chính thức của Giáo hội Chính Thống giáo Nga thường xuyên có quan hệ với công luận đã ngay lập tức phản

ứng gay gắt sự kiện này. Thiết nghĩ, không cần thiết phải nêu ra ở đây những lời đánh giá không tốt của các giới thuộc Giáo hội và thân Giáo hội dành cho các nhà bác học đã thẳng thắn bày tỏ quan điểm của mình. Trong khi đó, không một thành viên nào của Hội đồng Thánh giáo thuộc Giáo hội Chính Thống giáo Nga bày tỏ ý kiến về “bức thư của mười nhà bác học” cũng như tuyên bố của V. Glazutrev ở Viện Xã hội của Liên bang Nga.

Nhưng trong một làn sóng phản nộ chung, cả từ phía “những người bảo vệ Chính Thống giáo” lẫn từ phía “những người chống lại sự giáo quyền hoá” không thể phân biệt riêng từng sự xét đoán một cách có cân nhắc. Người đại diện được uỷ quyền của Tổng thống Liên bang Nga về quyền con người Vladimir Lukin đã đề nghị các viện sĩ thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga và những người đại diện của Giáo hội Chính Thống giáo Nga cùng tham dự hội nghị bàn tròn để trao đổi về những sự cáo buộc lẫn nhau. V. Lukin nói: “Nếu trong xã hội xuất hiện những vấn đề tương tự, chúng cần được thảo luận một cách sâu sắc. Không nên giải quyết chúng một cách vội vã, thiếu cân nhắc. ở đây cần phải đối thoại”⁽¹⁾. Khó có thể không đồng ý

¹ Pavel Krug. *Cuộc đối thoại chưa bao giờ có*. Báo Độc lập - Tôn giáo, thứ tư ngày 1/8/2001, tr.1.

với tuyên bố của vị đại diện của chính quyền Liên bang Nga về sự cần thiết phải thảo luận một cách sâu sắc những bất đồng giữa hai giới tôn giáo và thế tục. Đối tượng thảo luận ở đây có thể là mối tương quan giữa cách tiếp cận khoa học và cách tiếp cận tôn giáo về thế giới cũng như vai trò của Giáo hội Chính Thống giáo trong xã hội Nga hiện nay. Sự đối thoại giữa những người có tín ngưỡng tôn giáo và những người không có tín ngưỡng tôn giáo, nếu diễn ra thì sẽ rất hữu ích. Nhưng chính giới Nga đặt câu hỏi: Liệu trong điều kiện của nước Nga hiện nay nó có thực hiện được không? Và câu trả lời ở đây là khó có thể tìm được tiếng nói chung giữa họ.

Ngay sau khi bức thư của các viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Nga gửi Tổng thống Vladimir Putin được công bố, một cuộc tranh luận đã nổ ra trên khắp các phương tiện thông tin đại chúng của nước này. Một câu hỏi được đặt thẳng cho phía chính quyền: Chính quyền sẽ đứng về phía nào? Về phía “của chúng ta” hay về phía “không của chúng ta”? Giới Chính Thống giáo Nga cũng viết thư cho Tổng thống nhằm bảo vệ “Những nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” trong các trường học, điều mà các viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Nga đã trực tiếp nhắc tới trong thư gửi cho Vladimir Putin. Khó có thể nói chính quyền sẽ đứng về phía nào trong lúc này, khi mà cuộc tranh cãi giữa khoa học và tôn giáo kéo dài hàng thế kỉ vẫn chưa đến hồi kết và trong những điều kiện như vậy sẽ không đạt được một cuộc đối thoại giữa hai bên. Trong bối cảnh đó, người ta lại tìm đến sự đảm bảo của Hiến pháp Nga và coi đó là phương thức có hiệu quả duy nhất để giải quyết vấn đề. Tai hoạ đã xảy ra

từ đây. Thay vì khiếu nại lên Tổng thống Nga, người ta lại đệ đơn lên uỷ viên công tố như đối với trường hợp của Viện sĩ Vitali Ginzburg, người đã đạt giải Nobel vật lí. Ông là một trong số mười viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Nga đã kí vào bức thư nói trên gửi Tổng thống Nga. Trước sự gia tăng ảnh hưởng của Giáo hội Chính Thống giáo trong đời sống xã hội Nga, Viện sĩ Vitali Ginzburg đã buộc phải bảo vệ những quan điểm vô thần của mình. Đáp lại, các giới thân Giáo hội Chính Thống giáo Nga đã buộc tội ông là xúc phạm tới tình cảm của các tín đồ. Phong trào Chính Thống giáo có tên là “Công đồng nhân dân” đã đòi truy cứu trách nhiệm hình sự đối với Viện sĩ Vitali Ginzburg. Tất nhiên, đây chỉ là một tổ chức bên ngoài Giáo hội và chỉ có quan hệ gián tiếp với Giáo hội Chính Thống giáo Nga, nhưng quy mô của cuộc truy bức vị viện sĩ này đang thắng thế. Tuy nhiên, cuộc đối thoại với uỷ viên công tố với tư cách là trọng tài đã không thể thực hiện được.

Kinh nghiệm tranh luận công khai giữa các tín đồ Chính Thống giáo với những người vô thần hay những người theo thuyết bất khả tri ở Nga không có hoặc hầu như chưa có. ý đồ áp đặt chủ nghĩa vô thần ép buộc tôn tại dưới thời kì chính quyền Xô viết đã làm mất uy tín của thế giới quan vô thần. Tinh thần đối thoại một cách công bằng bị loại trừ do Giáo hội Chính Thống giáo vẫn đang ở địa vị cam chịu, kí ỨC về những cuộc trấn áp giới tăng lữ trước đây vẫn còn nguyên cho tới tận ngày nay. Cuộc tranh luận về tín ngưỡng và không tín ngưỡng cũng bị loại trừ trong các giới có tư tưởng chống đối giấu mặt, còn các chức sắc của Giáo hội Chính Thống giáo

đồng thanh tuyên bố “trung thành” với Chính phủ Nga để đạt được những đặc quyền, đặc lợi. Trong khi đó, một số nhà bác học Nga như Andrei Sakharov, Krônid Liubarski, Iuri Ôrlôv..., lại công khai phát biểu bảo vệ tự do tín ngưỡng. Khái niệm “tự do tín ngưỡng” giờ đây thường được ngầm hiểu là quyền của những người có tín ngưỡng và dấu sao nó cũng không có gì khác thường so với quyền của những người vô thần và bất khả tri. Bước ngoặt này xảy ra trong khoảng hai chục năm gần đây. Tuy nhiên, hiện nay cũng như một phần tư thế kỷ trước, những hoạt động tương tự chỉ do một số ít thực hiện.

Tiếc rằng, cho tới nay, ở nước Nga vẫn chưa có được một bước đột phá cho sự “đối thoại thực chất” giữa tôn giáo và khoa học và cuộc khủng hoảng hiện nay đụng chạm tới cả khoa học lẫn các tổ chức tôn giáo. Hơn mười năm qua, Giáo hội Chính Thống giáo Nga đã thiết lập được mối quan hệ chặt chẽ với Nhà nước Nga. Do vậy, Giáo hội đã có thể giữ được sự độc lập của họ, còn Nhà nước thì ngày càng xa rời nguyên tắc thế tục đã được ghi trong *Luật Cơ bản* của Nhà nước Nga. Sự gia tăng ảnh hưởng của Giáo hội Chính Thống giáo có thể được nhận thấy rõ nét trong hệ thống giáo dục, trong các lực lượng vũ trang và trong hệ thống luật pháp. Chính Thống giáo nhiều khi được người ta coi là sự thay thế hệ tư tưởng Cộng sản trước đây ở Nga. Tôn giáo này chiếm khoảng trống của cuộc đấu tranh vì sự công bằng trong trí não của người dân Nga. Các quá trình tương tự cũng xảy ra đối với các tôn giáo khác có trên lãnh thổ Liên Xô trước đây như Islam giáo, Phật giáo, Do Thái giáo. Đại diện của các tôn giáo này cũng cố giành được những đặc

quyền đặc lợi khác nhau. Và do vậy, ngày nay, đối với Giáo hội Chính Thống giáo Nga cuộc “đối thoại” với những người không tín ngưỡng chỉ quan trọng ở chỗ nó có thể giúp gì cho Giáo hội.

Còn đối với những người vô thần ngày nay, việc họ không chấp nhận chủ nghĩa giáo quyền, nhìn chung, không giống như “những người vô thần chiến đấu” vào những năm đầu của chính quyền Xô viết và họ đang ngày càng chuyển sang phía những người theo thuyết bất khả tri, không đặt vấn đề về sự tồn tại của Chúa. Các tổ chức vô thần ở Nga hiện nay không nhiều và thường bị gạt ra ngoài lề xã hội. Giáo hội Chính Thống giáo không coi các tổ chức này là những đối thủ bình đẳng để đối thoại. Nhưng vụ scandal xung quanh “bức thư của mười nhà bác học” đã chỉ ra rằng, các giới của Giáo hội Chính Thống giáo đang muốn đánh đồng những người vô thần với những người bảo vệ một nhà nước thế tục.

Ngay trong Giáo hội Chính Thống giáo vẫn chưa có một quan điểm thống nhất về những hình thức hoạt động của Giáo hội vượt ra khỏi địa hạt của Chính Thống giáo. Trong những nguyên lý hoạt động xã hội của Giáo hội Chính Thống giáo Nga có ghi 16 lĩnh vực của đời sống xã hội mà Giáo hội có thể “cùng hợp tác” với Nhà nước. Trên thực tế, giới tăng lữ của Giáo hội Chính Thống giáo Nga thường xuyên thảo luận các kế hoạch truyền giáo hiện tại và tương lai của họ mỗi năm hai lần: một lần vào dịp Lễ Giáng sinh và lần khác trong khuôn khổ của Công đồng nhân dân Nga toàn thế giới. Kết quả của các cuộc thảo luận này thường trở thành đối

tượng tranh luận rộng rãi, trong đó Giáo hội chính là người khởi xướng. Thí dụ, tháng 4/2006, Công đồng nhân dân Nga toàn thế giới đã thông qua bản tuyên ngôn “Về các quyền và phẩm giá con người”. Bản tuyên ngôn này đã dẫn tới việc trao đổi thư từ giữa Tổng Giám mục Kirill Gundiaev với Leonid Gozman, Phó Chủ tịch của một trong số các đảng theo khuynh hướng tự do. Hai nhân vật này đã thoả thuận tiến hành hội nghị bàn tròn để thảo luận quan điểm của Chính Thống giáo về quyền con người. Nhưng ngay sau đó, ý tưởng này đã bị lãng quên. Do vậy, việc Vladimir Lukin, người đại diện được ủy quyền của Tổng thống Nga về quyền con người, muốn các viện sĩ đã kí bức thư nổi tiếng trên ngời vào bản đối thoại với những người đại diện của Giáo hội Chính Thống giáo Nga là điều khó thực hiện và chưa từng có tiền lệ trong lịch sử nước Nga.

Xung quanh vấn đề đối thoại giữa tôn giáo và thế tục nhân sự kiện này đã dấy lên cuộc tranh luận trong dư luận xã hội Nga. Sergéi Kapixa - tiến sĩ khoa học toán-lí, giáo sư, viện sĩ Viện Hàn lâm Châu Âu đã đặt câu hỏi: Liệu sự can thiệp của tôn giáo vào công việc của khoa học có mang lại hiệu quả? Và ông viết: “Bức thư của các viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Nga gửi Tổng thống Vladimir Putin - đó là bức thông điệp rất đậm đặc, trong đó bày tỏ lập trường và sự lo lắng của nền khoa học Nga. Xã hội cần nói về sự tương quan giữa tri thức và đức tin. Tôn giáo và khoa học cần phải tiến hành đối thoại, và

bức thư của các nhà khoa học là một phần của cuộc đối thoại như vậy”⁽²⁾.

Sergéi Kapixa cho rằng: “Khi chúng ta nói về sự đối thoại giữa khoa học và tôn giáo, không được bỏ qua một yếu tố quan trọng: đang tồn tại một khoa học toàn cầu, một hệ thống tri thức duy nhất. Sự phân biệt thành “khoa học Mỹ”, “khoa học Xô viết”, “khoa học châu Âu” đã lui vào quá khứ. Mỗi nước có truyền thống khoa học riêng của mình, nhưng cuối cùng chúng làm phong phú thêm cho nhau, cùng nhau dựng nên toà nhà tri thức cơ bản. Còn tôn giáo lại đa dạng: có các tôn giáo thế giới, có các tôn giáo vĩ đại của phương Đông (Trung Quốc, Ấn Độ, Nhật Bản) không có quan niệm về một Đức Chúa duy nhất. Nhưng chúng thống nhất bởi một số mẫu số đạo đức chung được hình thành trong cái gọi là trục thời gian 2,5 nghìn năm trước. Về thực chất, đây chính là câu trả lời cho câu hỏi: Con người cư xử một cách bình thường như thế nào trong xã hội?”⁽³⁾.

Theo nhận xét của Sergéi Kapixa, “Giáo hội có rất nhiều kinh nghiệm trong việc giải quyết các vấn đề đạo đức và điều đó không thể bác bỏ. “Chủ nghĩa tối đa” khoa học (khoa học đứng ngoài đạo đức, sự phát minh vì nhận thức...) đã đi vào quá khứ, còn trong thế giới hiện đại, các vấn đề đạo đức ngày càng có ý nghĩa thực tiễn to lớn”⁽⁴⁾. Ông nêu ra ví dụ về vấn đề đạo đức trong lĩnh vực sinh học và y học và cho rằng, ngày nay trong lĩnh vực “đạo đức khoa học” các quan niệm

² Sergéi Kapixa. *Với quy chế của mình trong tu viện của người khác*. Báo Độc lập - Tôn giáo, thứ tư ngày 1/8/2007, tr.3.

³ Sergéi Kapixa. Bài đã dẫn, tr.3.

⁴ Sergéi Kapixa. Bài đã dẫn, tr.3.

tôn giáo có thể có những đóng góp. Vì vậy, theo ông, “Giáo hội cần phải bảo vệ hoà bình với sự hiểu biết và tinh thần trách nhiệm cao, cần phải nhận thức giá trị của cuộc đối thoại giữa những người có tín ngưỡng và những người không có tín ngưỡng. Cuộc đối thoại đó đáp ứng những đòi hỏi của thế giới hiện đại”⁽⁵⁾.

Cũng với chủ đề về sự đối thoại giữa những người có tín ngưỡng với những người không có tín ngưỡng, giáo sư người Ba Lan Stanislaw Ôbirek cho rằng: “Nguyên nhân chính làm cho người có tín ngưỡng và người không có tín ngưỡng tham gia đối thoại - đó chính là sự khao khát nhận thức, sự quan tâm tới cái khác.

Người có tín ngưỡng muốn hiểu làm thế nào có thể sống được khi không gắn cuộc đời mình với tôn giáo. Vì đối với người có tín ngưỡng đó chính là cơ sở của sự tồn tại. Còn đối với người không có tín ngưỡng, sự đối thoại như vậy giúp họ có khả năng nhận biết được rằng những quan niệm của họ về tôn giáo phù hợp đến mức độ nào với hiện thực. Do vậy, không thể nói rằng cuộc đối thoại mang lại cho người này nhiều hơn, người kia ít hơn. Đó là sự mở mang hiểu biết lẫn nhau”⁽⁶⁾. Là một người có tín ngưỡng, đã từng là hiệu trưởng trường College Dòng Tên ở Krakow (Ba Lan), khi được hỏi về ảnh hưởng của sự đối thoại với những người không có tín ngưỡng đối với thế giới quan của mình, Giáo sư Stanislaw Ôbirek cho rằng, nhờ những cuộc đối thoại như thế mà ông hiểu

được biết bao vấn đề của chính bản thân tôn giáo. Ông nói: “Chính những cuộc gặp gỡ với những con người, mà đối với họ tôn giáo không có ý nghĩa gì đã buộc tôi phải suy ngẫm về những cơ sở của tín ngưỡng của tôi.

Những người trung thành với thế giới quan vô thần mà tôi kính trọng có rất nhiều. Trước hết đó là vợ tôi, chủ nghĩa vô thần ở cô ấy rất tự nhiên, nó cũng như tôn giáo của tôi. Chúng tôi đã gặp nhau và bây giờ chúng tôi là vợ chồng và điều này chỉ chứng minh rằng tôn giáo và chủ nghĩa vô thần có thể bổ sung và làm phong phú thêm cho nhau”⁽⁷⁾. Trả lời cho câu hỏi tín ngưỡng có phải là cơ sở của đạo đức không? Vị giáo sư người Ba Lan này nói một cách thẳng thắn: “Người ta thường hỏi tôi câu hỏi này và tôi thường trả lời một cách ngắn gọn: Không, không phải. Trong cuộc đời của mình, tôi đã gặp nhiều người vô thần mà chủ nghĩa anh hùng của họ làm tôi ngưỡng mộ và nhiều người có tín ngưỡng mà hành vi của họ làm tôi rất xấu hổ. Nói chung, không thể trả lời câu hỏi này về mặt lý thuyết, cần phải có thực tiễn, đối với từng trường hợp cụ thể”⁽⁸⁾.

Chúng ta quay trở lại vấn đề bức thư của mười viện sĩ gửi Tổng thống Nga. Hai tháng sau khi bức thư được chuyển tới Tổng thống Vladimir Putin, ông đã có lời đáp lại. Ngày 13/9/2007, tại cuộc họp của *Hội đồng Triển khai các dự án ưu tiên của quốc gia và chính sách dân số*, thủ lĩnh Đảng Liên minh Nhân dân Sergei Baburin đã đề nghị người đứng đầu Nhà nước Nga làm rõ tình hình xung quanh việc giảng dạy tôn giáo trong trường

⁵ Sergei Kapixa. Bài đã dẫn, tr.3.

⁶ Stanislaw Minin. *Không tín ngưỡng là sự thách thức và nguyên cớ để suy ngẫm. Báo Độc lập-Tôn giáo*, thứ tư ngày 1/8/2007, tr.6.

⁷ Stanislaw Minin. Bài đã dẫn, tr.6.

⁸ Stanislaw Minin. Bài đã dẫn, tr.6.

học. Tổng thống Vladimir Putin đã trả lời như sau: “Đại diện giới trí thức Nga đã gửi thư cho tôi nói rằng nhà nước chúng ta vẫn là một nhà nước thế tục”⁹. V.Putin nói rằng quan hệ của ông với Giáo hội Chính Thống giáo Nga (RPX) mọi người đều biết rõ. Nhưng theo Hiến pháp Nga, Giáo hội tách khỏi Nhà nước, còn việc thay đổi *Luật Cơ bản* của nước Nga lúc này không phải lúc. Việc giáo dục trẻ em “theo tinh thần của bốn tôn giáo ở nước Nga” (gồm Chính Thống giáo, Islam giáo, Do Thái giáo và Phật giáo) được Tổng thống tán thành nhưng để làm được việc đó “cần phải tìm một hình thức chấp nhận được đối với toàn xã hội”¹⁰.

Một mặt, Tổng thống V.Putin hoàn toàn ủng hộ tính chất thế tục của nhà nước và trường học. Một số đảng phái chính trị, thí dụ như Đảng Sức mạnh Công dân do Luật sư Mikhail Barshevski đứng đầu, đã vội vàng tuyên bố về “thắng lợi của xã hội đối với những người theo thuyết giáo quyền điên cuồng” và về sự hình thành từng bước xã hội công dân ở nước Nga, một xã hội mà ý kiến của nó có thể ảnh hưởng tới các quyết định của chính quyền. Nhưng mặt khác, các nhà khoa học của Viện Hàn lâm Khoa học Nga (RAN) trong năm 2006 đã biên soạn một cuốn sách giáo khoa với tên gọi *Lịch sử các tôn giáo thế giới*, trong đó có một số chương thống nhất ý kiến với các tổ chức tôn giáo. Đây là một môn học thế tục, một cuốn sách giáo khoa thế tục. Tuy nhiên, trong bài phát

biểu ngắn của mình, Tổng thống V.Putin đã không tán thành cuốn sách này.

Việc phân tích tôn giáo như một hiện tượng văn hoá - xã hội đó là nhiệm vụ của khoa học. Nhà trường hiện nay đem đến cho học sinh những tri thức khoa học ở dạng đơn giản hoá, đó có thể là những tri thức về sinh học, vật lí, hoá học, xã hội học hay lịch sử. Giáo hội lại cố gắng mô tả quá trình này như là một chiến thắng của “thế giới quan vô thần” liên quan tới không chỉ các khoa học xã hội mà còn cả các khoa học tự nhiên. Người đứng đầu Nhà nước Nga cố gắng làm vừa lòng giới trí thức thế tục và không gây bất hoà với Giáo hội Chính Thống giáo.

Giáo hội Chính Thống giáo Nga và các giới thân Giáo hội cũng khó có thể lợi dụng bài phát biểu của V. Putin để giành điểm cho mình, bởi vì Tổng thống Nga không coi “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” là hình thức giảng dạy tôn giáo trong trường học “có thể chấp nhận được đối với toàn xã hội”. Tuy nhiên, Giáo hội Chính Thống giáo đã nhiều năm luôn khẳng định rằng: “Các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” là bộ môn văn hoá học do những người thế tục giảng dạy. Nếu đọc những bức thư mà cha mẹ các học sinh Chính Thống giáo gửi cho những người đứng đầu các ban khu vực thuộc Bộ Giáo dục và Khoa học Liên bang Nga, thì chúng ta thấy họ luôn luôn nhắc tới những kinh nghiệm tích cực trong việc giảng dạy “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” trong trường học ở một thành phố X nào đó, nhắc tới việc không có các xung đột vì lí do tôn giáo, và việc tín đồ các tôn giáo khác như Islam giáo, Do Thái giáo khi học

⁹ Stanislav Minin. *Tổng thống đã phát biểu, vấn đề vẫn khép kín? Báo Độc lập - Tôn giáo*. [Hup://religion.ng.ru](http://religion.ng.ru) ngày 19/9/2007. (tiếng Nga).

¹⁰ Stanislav Minin. Bài đã dẫn.

những bài học này họ rất thích. Giữa việc nghiên cứu “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” với tri thức về văn hoá Nga đã từ lâu được các chức sắc Giáo hội Chính Thống giáo Nga coi là ngang nhau.

Ngày 14/9/2007, Đại Giáo chủ Moskva và toàn Nga Alêchsii II, trong buổi gặp gỡ các thành viên Câu lạc bộ tranh luận Quốc tế “Valdai”, khi than phiền về việc phản đối giảng dạy “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” ở các khu vực của nước Nga, đã tuyên bố: “Mỗi người có văn hoá cần phải biết các nền tảng của nền văn hoá của mình, còn lịch sử nước Nga lại gắn liền với nền văn hoá hàng nghìn năm của Chính Thống giáo”⁽¹¹⁾. Nhưng một số vấn đề đặt ra không dễ trả lời đối với Giáo hội Chính Thống giáo: Vậy tại sao phải dạy chính môn “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” mà không phải là các môn khác? Phải chăng công tác đào tạo giáo viên lịch sử Nga và văn hoá Nga chưa được tốt?

Theo quan điểm của một số chính giới Nga, trường học cần phải bằng cách này hay cách khác dạy cho con người biết định hướng trong cuộc sống hằng ngày. Việc nghiên cứu một cách sâu sắc lịch sử Chính Thống giáo ở Nga có thể ảnh hưởng tích cực tới sự thông thái của học sinh, nhưng nó không làm cho học sinh hiểu tốt hơn về văn hoá Nga hiện đại. Văn hoá Nga hiện đại đa tầng, đa diện, trong đó Chính Thống giáo không thể đóng vai trò hàng đầu. Văn hoá mang tính lịch sử và luôn biến đổi, biết về cội nguồn của văn

hoá không có nghĩa là hiểu được bản chất của nó.

Sau bài phát biểu của Tổng thống Nga Vladimir Putin và của Đại Giáo chủ Alêchsii II, xem ra vấn đề đưa môn học “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” vào giảng dạy trong các trường học như là một môn học bắt buộc đã có lời giải. Song vấn đề vẫn chưa dừng lại vì vẫn còn những cách hiểu khác nhau và ý kiến khác nhau. Đại diện của Ban Đối ngoại Toà Thượng phụ Moskva, ông Vsevolod Traplin vẫn khẳng định tính chất tự nguyện của việc giảng dạy “các nền tảng của văn hoá Chính Thống giáo” và cho rằng nước Nga đã vận dụng không tối kinh nghiệm của các cơ sở giáo dục ở phương Tây. Chính Thống giáo giảng dạy tại các trường chúa nhật, Islam giáo giảng dạy tại các thánh đường, những câu chuyện chung về các tôn giáo thế giới được giảng dạy trong khuôn khổ các bài học khoa học xã hội.

Báo điện tử Regions.ng.ru đã tiến hành phỏng vấn các đại biểu của Duma Quốc gia Liên bang Nga về vấn đề nói trên và nhận được kết quả như sau: Đại đa số người được hỏi đều ủng hộ việc giảng dạy tự nguyện về tôn giáo trong các trường học. Không đại biểu nào muốn thay đổi Hiến pháp Liên bang Nga. Vấn đề gay gắt về việc giảng dạy tôn giáo trong trường học đã trở thành chủ đề chính của các cuộc tranh luận chính trị trước bầu cử Quốc hội ở nước này và xem ra chưa đến hồi kết.

¹¹ Trích theo: Stanislav Minin. *Tổng thống đã phát biểu, Vấn đề vẫn khép kín? Báo Độc lập - Tôn giáo*. [Http://religion.ng.ru](http://religion.ng.ru). Ngày 19/9/2007.